

larında kendilerini uzun yıllardır uğraştıran Kesrevan'daki Dürzî ve Nusayrî zümreleri yenmeleri ve bölgeye bazı Türkmen aşiretlerini yerleştirmeleriyle gerçeleşti.

Bölge, Memlûkler döneminde eskiden olduğu gibi Suriye (Bilâdü'sşam) idarî yapılanmasına dahildi. Bu devirde Suriye toprakları Dimaşk, Halep, Hama, Trablus, Safed ve Kerek nâibliklerinden oluşuyordu. Lübnan'ın kuzeyi Trablus nâibi tarafından yönetiliyordu. Memlûk sultanı tarafından tayin edilen Trablus nâiblerinin memlûk askerî hiyerarşisinde en yüksek rütbe olan emîr-i mie ve mukaddemü'l-elflerden seçiliyordu. Bu durum Kuzey Lübnan'ın bu dönemde önemli bir merkez olduğunu göstermektedir. Yine bu devirde Beyrut ve daha güneydeki şehirler Dimaşk nâibliğine bağlı dört birimden birini oluşturuyordu. Dimaşk nâibü's-saltanasının tayin ettiği Ba'lebek nâibi Lübnan'ın iç kesimlerinden sorumluydu. Ba'lebek nâibine bağlı Beyrut ve Sayda ise valiler tarafından yönetiliyordu. Köyler ve kasabalar emir, şeyh veya mukaddem olarak adlandırılan ve statüleri farklılık gösteren liderlerin idaresi altındaydı.

Memlûkler bölgeye geldiklerinde sahil şehirleri daha ziyade Katolik hristiyanlar tarafından iskân edilmişti. Özellikle Fâtîmî hâkimiyetinde Dürzîlik, İsmâîlîlik ve Nusayrîlik gibi gayri Sünnî mezhepler bölgede yaygınlaşmıştı. Memlûkler döneminde Lübnan'ın nüfus yapısı müslümanlar, özellikle de Sünnîler lehinde gelişti. Selçuklular'ın XI. yüzyılda başlattığı bölgeyi yeniden Sünnîleştirme süreci Memlûkler tarafından pekiştirildi. Lübnan'ın sahil kesimi Memlûkler devri boyunca Haçlı saldırılarına maruz kaldı. Bunun sonucu olarak sahil şehirleri tekrar tahkim edildi. Dürzî, Nusayrî ve Mârûnîler'in zaman zaman çıkardığı isyanlar Memlûk kuvvetleri tarafından bastırıldı.

Lübnan, XIV. yüzyıldan itibaren güçlü Memlûk hâkimiyeti altında istikrarlı bir dönem geçirmiştir. Bu dönemde Venedik, Ceneviz, Amalfi, Pisa ve Kıbrıslı tüccarların gemilerle Lübnan'ın sahil şehirlerine geldikleri, Beyrut'ta bu tâcirlere ait hanlar olduğu bilinmektedir. Beyrut milletlerarası ticaret merkezidi ve Trablus'la birlikte doğu-batı yönündeki baharat ticaretinin ana limanlarının başında yer alıyordu. Şehirde bir gümrük idaresi vardı. Gümrük Dimaşk nâibinin gönderdiği idareciler tarafından yönetiliyordu. Venedik ve Cenevizlilerin

Haçlılar devrinde bölgede açtıkları konsolosluklar, hanlar ve kiliseler Memlûkler döneminde de faaliyetlerini sürdürmüşdür. Memlûkler, hristiyanlarla yaptıkları ticarî anlaşmalarla onların haklarını koruyacaklarına ve kutsal mekânlarına zarar vermeyeceklerine dair menşurular akdetmişlerdir. Lübnan, 922 (1516) yılında Yavuz Sultan Selim'in Suriye-Mısır seferi sırasında Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

Bölgeyi dolaşan seyyahlar Lübnan'ın Osmanlı öncesindeki dönemleri hakkında dikkat çekici bilgiler vermişlerdir. Nâsır-ı Hüsrev'den sonra bölgeye gelen seyyahlardan biri yahudi asıllı Tudelalı Benjamin'dir (XII. yüzyıl). Aynı devirde Şerif el-İdrîsî Sûr şehrindeki cam, seramik ve tekstil sanayiinden bahseder. Bölgenin özellikle Haçlı hâkimiyetindeki dönemi hakkında bilgiler İbn Cübeyr'in seyahat-nâmesinde yer almaktadır. İbn Battûta'nın eserinde de Lübnan'ın Memlûkler devrindeki durumuna dair bilgiler bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 167-183; İbnü'l-Fakih, *Muhtaşaru Kitâbi'l-Büldân* (nşr. M. J. de Goeje), Leiden 1302, s. 19, 25, 123; Ya'kûbî, *Kitâbü'l-Büldân*, s. 325-328; İstahrî, *Mesâlik* (de Goeje), s. 56; İbn Havkal, *Sûretü'l-arz*, s. 174; Makdisî, *Ahşenü't-tekâsim*, s. 188-189; Nâsır-ı Hüsrev, *Sefernâme* (trc. Abdülvehhab Tarzî), İstanbul 1985, s. 18-23; İbnü'l-Kalânîsî, *Târîhu Dimaşk* (Zekkâr), tür.yer.; İbn Cübeyr, *er-Rihle*, Beyrut 1400/1980, s. 259-283; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, bk. İndeks; Ebû'l-Fidâ, *Takvîmü'l-büldân* (nşr. Ch. Schier), Dresden 1846, s. 60; Mufaddal b. Ebû'l-Fezâil, *Histoire des sultans mamlouks* (nşr. ve trc. E. Blochet), Paris 1928, III, 23; İbn Battûta, *er-Rihle*, Kahire 1322/1904, I, 58-59; Kalkaşendî, *Şubhu'l-a'sâ*, IV, 112-115, 147-154; Makrîzî, *es-Sülûk* (Ziyâde), I/3, s. 902-903; H. Lammens, *La Syrie*, Beyrouth 1921, II, 39 ve not 3; N. Ziadeh, *Urban Life in Syria under the Early Mamluks*, Beirut 1953; I. M. Lapidus, *Muslim Cities in the Later Middle Ages*, Cambridge 1967; R. S. Humphreys, *From Saladin to the Mongols*, Albany 1977, bk. İndeks; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçukluları Tarihi*, Ankara 1983, s. 133-134; P. K. Hitti, *Târîhu Lübnân* (trc. Enis Feriha), Beyrut 1985; M. Ali Dannâvî, *Kur'â'e İslâmiyye fî târihi Lübnân ve'l-muntaka*, Trablus 1985; Sâlih b. Yahyâ, *Târîhu Beyrût* (nşr. F. Hours - K. Salibî), Beyrut 1986; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, I, 205-253; III, 352-358; D. Gilmour, "Lebanon", *The Middle East* (ed. M. Adams), Oxford 1988, s. 420-432; Ömer Abdüsselâm Tedmürî, *Lübnân, mine'l-fethi'l-İslâmî hattâ sükkü't-d-devleti'l-Ümeviyye*: 13-132 h./634-750 m., Trablus 1410/1990; a.mlf., *Lübnân, min kıyâmî'd-devleti'l-Abbâsiyye hattâ sükkü't-d-devleti'l-İhşîdiyye*: 132-358 h./750-969 m., Trablus 1412-13/1992; a.mlf., *Lübnân, mine's-siyâdeti'l-Fâtîmiyye hatte's-sükkût bi-yedi's-salibiyyîn*: 358-518 h./969-1124 m., Trablus 1414/1994;

a.mlf., "el-Fethu'l-İslâmî ve siyâsetü'l-iskân li-sâhili Dimaşk (Lübnân)", *Bilâdü's-Şâm fî şadri'l-İslâm* (nşr. M. Adnân el-Bahît - İhsan Abbas), Amman 1987, II, 333-372; Lamia Rustum Shehadeh, "Lebanon in Ancient Texts", *Quest for Understanding* (ed. S. Seikaly v.dğr.), Beirut 1991, s. 3-13; Kamal S. Salibi, "Mount Lebanon under the Mamluks", *a.e.*, s. 15-32; *Lübnân fî târihi ve türâsih* (haz. Âdil İsmâil), Beyrut 1993, I-II; M. Beyyûmî Mehrân, *el-Müdü'l-Fî-nikıyye: Târîhu Lübnânî'l-kâdim*, Beyrut 1994, tür.yer.; W. E. Kaegi, *Bizans ve İlk İslâm Fetihleri* (trc. Mehmet Özey), İstanbul 2000, s. 167-168, 179-215, 377-379; M. C. Şehâbeddin Tekindağ, "Dürzî Tarihine Dair Notlar", *TD*, X (1954), s. 147; a.mlf., "Lübnan", *İA*, VII, 102-107; D. Chevallier, "Lubnan", *EP* (Ing.), V, 787-798.

MUSTAFA L. BİLGE

III. KÜLTÜR ve MEDENİYET

Lübnan'ın jeopolitik konumu ve kozmopolit etnik yapısı ülkenin tarihine olduğu kadar kültürel yapısına da damgasını vurmuştur. Fethinden itibaren bütün sahil şehirleri, Bizans saldırılarına karşı koymak veya Bizans'a karşı yapılan seferlere katılmak üzere sahâbe ve gazilerin yerleştiği ribâtlar şeklinde teşkilâtlanmıştı. Bu durum, Emevî ve Abbâsî dönemi boyunca bölgenin kültürel yapısının şekillenmesinde önemli rol oynadı. İslâm ribât geleceğine göre en azından kırk gün ribâtlarda kalmak gerektiğinden Ebû'd-Derdâ gibi sahâbeden pek çok şahsiyet bölgeye kısa ya da uzun süreli kalmak üzere geldiler. Sahâbeden bir kısmının bölgede yerleşmesi, Lübnan'a hadis tahsil etmek üzere ilmî seyahatler yapılmasına sebep olmuştur. İslâm'ın ilk devirlerinden itibaren Lübnan'da hadis rivayet eden veya hadis almak üzere gelenlerden bazılarının adları kaynaklarda zikredilir. Beyrut ve Trablus şehirlerinin öne çıktığı bu ilk dönemde yeni fetihlere imkân sağlanması için bölgede rivayet edilen hadislerin genellikle cihad ve gazâyı teşvik eden hadisler olduğu dikkati çekmektedir.

Lübnan'da Emevîler devrinde yapılan camilerin kalıntısının bitişiğinde muhtemelen eğitim maksadıyla kullanılan odalar yer aldığından eğitimin camilerde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak Lübnan'da düzenli eğitim halkalarının II. (VIII.) yüzyılda Evzâî'yle birlikte başladığı bilinmektedir. Abbâsî yönetiminin ilk yıllarında Beyrut'a yerleşmiş ve burada vefat etmiş olan Evzâî'nin Lübnan tarihinde önemli bir yeri vardır. Onun çalışmalarıyla ilk fıkıh mezheplerinden birinin bölgede ortaya çıkmış olması dikkate değerdir. Evzâî burada düzenli şekilde ilk ders halkalarını

Beyrut
Amerikan
Üniversitesi
(Fisk Hall) –
Beyrut /
Lübnan

kurmuş ve kendisinden ilim tahsili için birçok bölgeden öğrenci Beyrut'a gelmiştir. Abbâsî yönetiminin uygulamalarına karşı yazdığı, günümüze ulaşan mektuplarıyla muhalefet konumunu da üstlenen Evzâî, sadece bölgedeki müslümanların değil hristiyanların ve diğer din ve mezhep mensuplarının da haklarını Abbâsîler'e karşı savunmuştur.

Bölge Abbâsîler döneminde zühd hareketinin en önemli merkezlerinden biriydi. İbrâhîm b. Edhem, Zünnûn el-Mısrî gibi ünlü zâhidler Lübnan'a geldiler. Lübnan şehirleri Emevîler devrinde olduğu gibi hadis rivayeti açısından uğrak yerliydi. Muhaddisü's-Şâm unvanıyla tanınan Hayseme b. Süleyman el-Atrâblusî o zamana kadar bölgedeki en büyük ilim meclislerini kurmuştu. Üç yüzden fazla râvisi olan Hayseme için Ebû Abdullah İbn Mende ve Ebû Nuaym el-İsfahânî gibi isimler tahrîcde bulundular. Bu dönemde Lübnan'a hadis tahsil etmek üzere gelenler arasında meşhur hadisçi Taberânî de vardı. Ayrıca Abbâsîler'in son devirlerinde yetiştirdiği âlimlerle tanınan Benî Hâşim el-Ba'lebekkî ailesini de zikretmek gerekir.

Fâtîmîler döneminde belirgin bir şekilde artan ticaret hacmine ve zenginliğe paralel olarak kültür hayatı da canlanmıştı. Bu devirde başta Trablus olmak üzere Lübnan şehirlerinde pek çok kütüphane kurulduğu bilinmektedir. Fâtîmî valisinin ölümü üzerine 1070'te Trablus'ta bağımsızlığını ilân ederek Haçlılar'ın şehri ele geçirdiği 1109 yılına kadar devam eden Ammâroğulları hânedanını kuran Emînüddeve'nin inşa ettirdiği dârülim ve kütüphanede 100.000 cilt kitap bulunduğu rivayet edilmektedir. Kaynaklar, 180 müstensihin çalıştığı kütüphaneye her

tarafından talebe ve ilim adamlarının geldiğini kaydeder. İlim ve edebiyata önem veren Ammâroğulları bu dârülimde ilim meclisleri düzenlemişlerdir. Kadı İbn Bîşr et-Tarablusî, Kadı Ebû'l-Fazl b. Ebû Ravh ve Ebû Abdullah et-Tuleylî gibi şahsiyetlerin görev aldığı dârülim ve kütüphane Haçlılar tarafından tahrip edilmiş olmalıdır. Ayrıca Sayda'da ticarî hanlarda hadis öğretiminden bahsedilir. Hatîb el-Bağdâdî bu dönemde Sûr'a gelerek burada bir müddet kalmış ve ilim meclisleri düzenlemiştir.

Fâtîmîler ve Haçlılar'ın ardından Lübnan'ı topraklarına katan Memlûkler, genel siyasetlerine paralel olarak bölgede açtıkları medreseler yoluyla Sünnîliğin yeniden yaygınlaşmasında önemli rol oynadılar. Ortaçağ'da Lübnan'ın en önemli şehri olan Trablus'ta Memlûk döneminden günümüze ulaşan medreselerin sayısının fazlalığı da bunu göstermektedir. Nitekim Zehebî gibi âlimler bölgeye gelerek bir süre kalmışlardır. Bu medreselerin bir kısmının vakfiyesinden Şâfiî fıkhı, Kur'an ve hadis öğretiminin yanı sıra fakir ve yetimlere yardım gibi sosyal fonksiyonlarının olduğu da anlaşılmaktadır. Memlûkler döneminde Sâlih b. Yahyâ tarafından yazılan *Târîhu Beyrût* bölgenin tarihi açısından önemli bir eserdir.

Osmanlılar devrinde eğitim özellikle cami ve kiliselerin bitişiğindeki medreselerde yapıldı. XVII. yüzyılda Mârûnîler tarafından açılan bir medresede dinî ilimlerin yanı sıra matematik, coğrafya, dil ve edebiyat da öğretiliyordu. Bu dönemde her mezhebin kendine ait medreseleri olduğu anlaşılmaktadır. XVII. yüzyılda bölgeyi ziyaret eden Evliya Çelebi, Beyrut'ta on yedi medrese ve sekiz sıbyan mektebinin bulunduğunu ifade eder.

XIX. yüzyılda kurulmaya başlanan üniversitelerin yapısı Lübnan'ın kozmopolit durumunu yansıtır. Amerikalı Protestan misyonerler 1866'da Beyrut Amerikan Üniversitesi'ni kurarken Fransız Cizvitler Saint Joseph Üniversitesi'ni 1875'te açtılar. Bunu müslümanların kurduğu modern tarzdaki eğitim müesseseleri takip etti. Bunlardan ilki, Ahmed Abbas el-Ezherî'nin 1897'de Beyrut'ta açtığı el-Medresetü'l-İslâmiyye'dir. Fâris en-Nimr'in 1882'de kurduğu el-Mecmau'l-ilmîyyü's-Şarkî Lübnan'daki ilk akademidir. Günümüzde İngilizce eğitim veren Beyrut Amerikan Üniversitesi ve eğitim dili Fransızca olan Saint Joseph'in yanı sıra 1951 yılında Beyrut'ta devlet üniversitesi olarak kurulan Lübnan Üniversitesi ile 1960'ta Mısır'ın desteğiyle kurulan Beyrut Arap Üniversitesi Arapça eğitim yapmaktadır. 1987'de Mârûnîler'in tesis ettiği Notre Dame Üniversitesi, 1988'de Ortodoks hristiyanların açtığı Balamand Üniversitesi, 1994'te eğitime başlayan Lübnan Amerikan Üniversitesi faaliyetlerine devam etmektedir. Beyrut Amerikan Üniversitesi Kütüphanesi ile Saint Joseph Üniversitesi Kütüphanesi'nin Şark Çalışmaları Bölümü oldukça zengindir.

Filistinliler'le birlikte Lübnanlılar, Arap dünyası içerisinde en yüksek okuma yazma oranına sahip toplumlardan biridir. Kozmopolit yapısı, Batı'yla tarihten gelen ilişkileri sebebiyle Arapça'nın yanı sıra Fransızca ve İngilizce oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Ülkede Arapça eğitim veren devlet okullarının yanı sıra İngilizce ve Fransızca eğitim veren özel okullar da mevcuttur.

Arap dünyasının en önemli basım yayım merkezlerinden biri olan Lübnan'da erken dönemden itibaren matbaalar açılmıştır. XVII. yüzyıl başlarında bir matbaa kurarak özellikle dinî metinler yayımlayan Mârûnîler'i önce Süryânîler, XIX. yüzyılda Katolik ve Protestanlar takip etti. Bu yüzyılda hristiyan mezheplerinden her biri kendilerine ait okullar açtı. Arap dünyasındaki ilk gazetelerden bir kısmı Beyrut'ta çıkarılmıştır. Halîl el-Hûrî 1858'de *Hadîkatü'l-aḥbâr*'ı, Halîl Serkîs 1878'de *Lisânü'l-hâl*'i neşretmeye başladı. Yine bir Lübnanlı olan Ahmed Fâris eş-Şidyâk, 1861 yılında *el-Cevâ'ib* adlı Arapça gazeteyi İstanbul'da çıkarmıştır. Bunun dışında *el-Mukteṭaf* ve *el-Hilâl* gibi dergiler de yayım hayatına XIX. yüzyılda başlamıştır. Bu dönemde neşredilen gazete

ve dergilerin sayısı önemli bir yeküne ulaşmıştı. Ancak bunların büyük kısmı I ve II. Dünya savaşlarında yayımlarını durdurmak zorunda kalmıştır. Uzun yıllar süren iç savaşa rağmen Lübnan her zaman Arap basım ve yayımındaki öncü konumunu sürdürmüştür. Günümüzde de özellikle Beyrut merkezli basın Arap kamuoyunda önemli yer tutmaktadır. Ayrıca Lübnan Arapça kitap yayımında lider konumundadır.

XIX. yüzyılın sonlarında başlayan karışıklıklar ve I. Dünya Savaşı sebebiyle Kuzey ve Güney Amerika'ya göç eden Lübnanlı aydınlar (bk. CÂLİYE) burada "mehcer edebiyatı" olarak adlandırılan bir edebî akımın doğmasına ön ayak oldular. Bu akımın başlıca temsilcileri olan Cibrân Halîl Cibrân, Mihâil Nuayme, İliyâ Ebû Mâdî ve Emîn er-Reyhânî, er-Râbitatü'l-kalemiyye'yi oluşturarak *es-Sâ'ih* adlı bir gazete ile *el-Fünûn* adlı bir dergi çıkardılar.

Lübnan'da İslâm öncesi dönemden kalan Grek ve Roma tarihine ait çok sayıda eser yapılan kazılarla gün ışığına çıkarılmıştır. Bunlardan en önemlisi Ba'lebek yakınlarındaki kalıntılardır. Bölgede uzun süren Haçlı hâkimiyeti ve depremler sonucunda Haçlı öncesi döneme ait eserlerin ancak kalıntıları günümüze ulaşabilmiştir. Bunlar arasında Ba'lebek'te el-Câmiu'l-kebîr, Mescidü re'si'l-ayn ve Mescidü İbrâhim sayılabilir. Beyrut'ta Ömer Camii ve Evzâi'nin türbesi de zamanımıza intikal etmiştir. Beyrut'ta Osmanlı dönemi yapıları içinde II. Fahreddin Sarayı ile Amerikan ve Saint Joseph üniversiteleri anılabilir. Bu şehirde yer alan çok sayıda tarihî cami arasında Âsaf Paşa Camii, Emîr Münzir Camii, Mecidiye ve Musaytaba mescidleri başta gelenleridir. Özellikle Doğu Beyrut'ta birçok tarihî kilise bulunmaktadır.

Ömer Camii – Sayda / Lübnan

Trablus'taki tarihî yapılar ağırlıklı olarak Memlûk ve Osmanlı dönemine aittir. XIX. yüzyıla kadar diğer Lübnan şehirleri genellikle küçük kasabalar halinde olduğundan Memlûk ve Osmanlı mimarisinin özellikleri Trablus şehrinde görülebilir. Çoğu cami, medrese ve han olan şehirde mevcut elli civarındaki eserin otuzu Memlûk devrine aittir. Bu dönemden kalan eserler işlemeli taş kubbeler ve cephelerle, mukarnaslarla tezyin edilmiş âbidevi kapılarıyla Memlûk mimarisinin temel özelliklerini yansıtır. Bunlar arasında Câmiu'l-Mansûri'l-kebîr, Câmiu't-Taynal, Câmiu'l-Attâr, Câmiu'l-Burtâsi ile Argun Şah Mescidi zikredilebilir. Yine bu döneme ait Nûriyye, Karatay, Merdâniyye, Nâsiriyye, Hâtuniyye, Acemiyye ve Hayriyye Hüsn medreseleri gibi on beş civarında medresenin yanı sıra Hânü'l-hayyâtîn, Hânü'l-Mısıriyyîn ve Hânü'l-asker en önemli tarihî yapılarıdır. Trablus'ta Osmanlı döneminden kalma Tahhân Camii'nden başka pek çok medrese vardır.

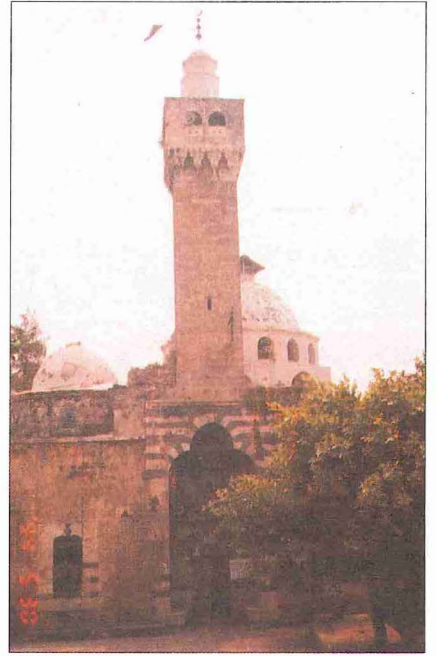
BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 417-421; P. K. Hitti, *Târîhu Lübnân* (trc. Enîs Ferîha), Beyrut 1985; Fuâd el-Hûrî, *Min meşâri'f-i mi'ne, Lübnân: Vücûhün haðârîyye*, Beyrut 1987, s. 217-219, 277-321; *Lebanon: A Country Study* (ed. Thomas Collelo), Washington 1989, s. 83-84; Mâcid Fahri, *el-Hareketü'l-fikriyye ve ruvvâduhe'l-Lübnâniyyûn fi 'aşri'n-nehda (1800-1922)*, Beyrut 1992; M. Meinecke, *Die Mam-lukische Architektur in Ägypten und Syrien*, Glückstadt 1992, I-II, bk. İndeks; Ahmed Ebû Hâka, "Devrü Lübnân fi'n-nehdati'l-'Arabiyyeti'l-hadişe (1850-1975)", *Lübnân fi târihih ve türâsih* (haz. Âdil İsmâil), Beyrut 1993, I, 479-513; Butros Lebki, "el-Lübnâniyyûn fi bilâdi'l-igtirâb", a.e., II, 515-566; Rif'at Sıdkî en-Nemr v.dğr., *Beyrût fi merhaleti'l-'Osmâniyye*, Beyrut 1994; C. Nijland, "Mahjar Literature", *Encyclopedia of Arabic Literature* (ed. J. S. Meisami – P. Starkey), London-New York 1999, II, 492-493.

CENGİZ TOMAR

Osmanlı Dönemi. Ekim 1516'da Osmanlı yönetimine giren bölgenin idaresiyle ilgili yapılan yeni düzenleme sonunda Lübnan'ın yönetimi, Memlûkler adına görev yapan Tenûhîler'den (Buhturlar) alınıp dönemin diğer bir güçlü Dürzî ailesi olan Ma'noğulları'na verildi. Bu tarihte Ma'noğulları ailesinin reisinin kim olduğu tartışmalı bir konudur. Yakın dönemlere kadar, Lübnan'ı temsilen I. Fahreddin'in Şam'da bulunan Sultan Süleyman'a itaatini bildirdiği ve Lübnan yönetiminin kendisine verildiği belirtilirken (İA, III, 668) son zamanlarda yapılan araştırmalar bu bilginin

Burtâsi Camii – Trablusşam / Lübnan

doğru olmadığını, Korkmaz b. Yûnis'in Osmanlı devrinin ilk yöneticisi olduğunu ortaya koymuştur (Salibi, *İJMEJ*, IV [1973], s. 272-281). "Emirlik sistemi dönemi" (1516-1842) adı verilen bu devirde Osmanlılar için öncelikli iki konudan biri vergilerin toplanması, diğeri iç güvenliğin sağlanması ve her yıl Şam şehrinde toplanan hac kervanının güvenlik içerisinde Hicaz'a gidip gelmesiydi. Bu sebeple Lübnan bölgesinde Osmanlı hâkimiyetini kabul eden ve güvenliği sağlayacak güce sahip Ma'noğlu ailesinin göreve getirilmesi uygun görülmüş olmalıdır.

1518'de Bikâ' vadisinde meydana gelen İbnü'l-Haneş liderliğindeki isyanla alâkalı oldukları düşünülen Ma'n emirlerinden bazıları ele geçirilmiş ve Şam Beylerbeyi Canbirdi Gazâlî isyanının bastırılmasının ardından Lübnan'da devlet otoritesinin güçlendirilmesi için 1523 ve 1524'te Dürzîler üzerine iki sefer düzenlenmişti. Bu tarihten itibaren 1580'lere kadar Lübnanlı mahallî güçler arasındaki rekabet ve bazan da devlet otoritesine karşı tavırlar sebebiyle Şam beylerbeyiliğinin sınırlı müdahalelerine rağmen Ma'noğulları bölgedeki güçlerini giderek arttırdılar. 1585'te Ma'noğulları'na karşı gerçekleştirilen bir askerî harekât sonucu Emîr Korkmaz öldü ve 1590'ların başında Ma'noğlu hâki-